

УДК 339.5 (560+477)

ДИНАМІКА ТУРЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Баг Ф.С.

У статті розглянуто українсько-турецькі зовні торгові відносини з 1992 по 2005 рік і проведена оцінка об'ємів торгового звернення між двома країнами.

Ключові слова: зовнішня торгівля, українсько-турецькі зовнішньоторговельні відносини.

Актуальність теми дослідження. Сусідство України і Туреччини є істотним чинником, який стимулює торговельно-економічне співробітництво двох країн. Важливий етап такого співробітництва — це визначення можливих напрямів економічної взаємодії на сучасному етапі модернізації та диверсифікації господарських зв'язків з урахуванням ситуації, що склалася на міжнародних ринках в умовах глобалізації світових господарських зв'язків. Незважаючи на те, що Туреччина і Україна є сусідами на Середземномор'ї, потенціал їх торговельно-економічного співробітництва не використовується повною мірою. Після розпаду СРСР обидві держави зарекомендували себе як стратегічні партнери, проте сьогодні така характеристика країн існує лише на словах.

Вивчення динаміки торговельних відносин між двома країнами дозволяє істотно розкрити інтенсивність торговельних відносин, окреслити коло завдань, які необхідно розв'язати для розвитку двосторонньої торгівлі, що, у свою чергу, дозволить наповнити реальним економічним змістом стратегічне партнерство Туреччини і України як країн-сусідів.

Аналіз джерел. Про розвиток турецько-українських торгових відносин є недостатньо досліджень і наукової літератури. Велика частина джерел є статистичними даними, звітами турецьких і українських державних органів, стат'ями доктора географічних наук Никітіної М.Г., науковими дослідженнями доктора Огуза Б.. У цих роботах вивчені, перш за все, інвестиційний клімат Туреччини і України, статистичні дані зовнішньої торгівлі між ними, але не достатньо розкрита динаміка торгових відносин.

Мета і завдання. Основна мета аналізу динаміки турецько-українських торговельних відносин полягає в оцінці реальних обсягів торговельного обігу між двома країнами. Разом з тим, даний аналіз сприяє розв'язанню наступних завдань:

— виявити основні напрями торговельного співробітництва між Туреччиною і Україною;

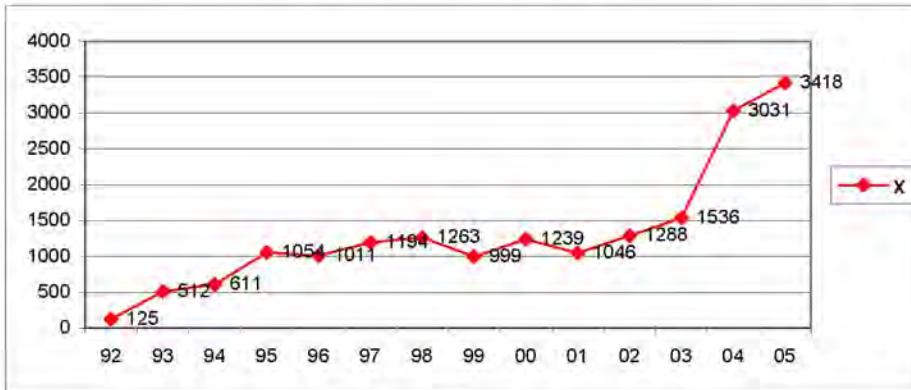
— вивчити основні чинники, що впливають на динаміку турецько-українських торговельних відносин;

— порівняти обсяги імпорту і експорту двох країн;

— позначити основні проблеми розвитку торговельних відносин між країнами.

Туреччина і Україна мають істотні конкурентні переваги одна перед одною у виробництві деяких груп товарів (наприклад, Україна однозначно має перевагу над Туреччиною у виробництві заліза й сталі, а Туреччина має перевагу над Україною у виробництві текстилю й хімічних засобів). При цьому обидві держави є

конкурентами у виробництві деяких груп товарів на міжнародному ринку (наприклад, товарів машинобудування і продуктів сільського господарства).

Складено автором за матеріалами [7].

Рис. 1. Торговельний обіг Туреччини і України, 1992-2005 рр. (млн. дол. США)

У період економічних відносин між країнами, до того як були запроваджені обмеження на «човниковий» бізнес, обсяги торгівлі коливались від 125 млн. дол. США до 1,2 млрд. дол. США. Низькі цифри торгівлі початку 90-х рр. мають дві причини: перша з них — початок торговельних відносин відбувся зовсім недавно, існували технічні складнощі для торговельних операцій; друга — «човниковий» бізнес, який процвітав у 1992-1998 рр., займав велике місце в торговельних відносинах двох країн, але, незважаючи на це, не позначився на даних експорту Туреччини [5].

Новий період торговельних взаємовідносин двох держав, який почався з обмежень у «човниковому» бізнесі в 1998 році і прискорився за рахунок інвестиційної активності великих фірм, також стартував з певного застою. У 1998-2002 рр. обсяги торгівлі становили 1,1-1,2 млрд. дол. США.

У 1999 р. спостерігалось зниження на 22 % експорту з України до Туреччини, торговельний обіг між двома країнами знизився на 21 % і склав 999,1 млн. дол. США. В основі цього зниження лежали два основних чинники: землетрус у Туреччині, що серйозно вплинув на економіку, і глобальна криза, яка перекинулася з Азії на Росію і Україну.

Валютна політика, яка застосовувалася в Туреччині в 2000 році, сприяла збереженню стабільності курсу турецької ліри (TL), що всього на 4,5% дозволило збільшити загальний експорт Туреччини. У 2000 р. обсяги торгівлі порівняно з попереднім роком збільшилися на 24%, що склало 1,2 млрд. дол. США.

Лютнева криза, пережита в Туреччині в 2001 році, вплинула на обсяги торгівлі, і це призвело до того, що обсяги торгівлі знизилися на 16%. Починаючи з 2001 року, у результаті застосування нестійкого курсу валюти турецька ліра втрачала цінність.

Девальвація ліри позитивно позначилася на фірмах-експортерах, експорт, здійснюваний в Україну, збільшився на 12% і, склавши 287 млн. дол. США, сягнув найвищого рівня після 1997 року.

У 2002 році торговельний обіг становив 1,288 млрд. дол. США, досягнувши найвищого показника з початку 1998 р. У цей рік експорт Туреччини склав 313 млн. дол. США, імпорт — 991 млн. дол. США.

У 2003 році обсяги торгівлі склали 1,7 млрд. дол. США. У цьому році торгівля між Туреччиною і Україною зростає, подолавши застій у динаміці розвитку. У 2003 році експорт Туреччини до України склав 444,9 млн. дол. США, а імпорт з України — 1,3 млрд. дол. США. [3].

Значне збільшення обсягів торгівлі між двома країнами припало на 2004 р., за підсумками якого можна казати про те, що партнерські відносини почали наповнюватися реальним змістом, а не бути виключно деклараціями політичного характеру. Турецько-український торговельний обіг у 2004 р. склав 3 млрд. дол. США, сягнувши найвищого показника в історії торговельних взаємовідносин між двома країнами. У цьому році експорт Туреччини до України склав 572 млн. дол. США, імпорт з України — 2,4 млрд. дол. США. У цей період частка експорту до України склала 0,91 % від загального обсягу експорту з Туреччини, а частка імпорту з цієї держави — 2,55 % від загального обсягу імпорту.

У 2005 році також спостерігалось зростання торгівлі. Експорт з Туреччини до України склав 801 млн. дол. США, імпорт з України — 2,6 млрд. дол. США. Обсяги торгівлі між країнами за 2005 рік дорівнювали 3,4 млрд. дол. США. У цей період частка турецького експорту до України склала 1,1% від загального експорту Туреччини, а частка імпорту з України — 2,3% від загального обсягу імпорту [7].

Сукупний торговельний обіг між Туреччиною і Україною з 1992 р. до 2005 р. склав 18 млрд. дол. США. За тринадцятирічний період експорт з Туреччини до України склав 4 млрд. дол. США, імпорт українських товарів до Туреччини — 14 млрд. дол. США.

Така значна перевага України в експорті пояснюється перш за все тим, що облік операцій «човникового» бізнесу не проводився в достатній мірі турецькою службою статистики. Разом з тим, постачання українських товарів до Туреччини, безперечно перевищують обсяги постачання турецької продукції до України.

Необхідно вказати на те, що в економіці Туреччини, починаючи з 1980 р. до 2005 р., постійно спостерігається пасивне сальдо в зовнішній торгівлі. Різниця між експортом та імпортом збільшувалася з великою швидкістю і в 2004 р. та 2005 р. склала 40 млрд. дол. США. Дана тенденція має місце і в торговельних відносинах з Україною. Пасивне сальдо Туреччини складає майже 2 млрд. дол. США [7].

Основна причина пасивного сальдо Туреччини прихована в якості товарів, що експортує ця країна. Туреччина в основному експортує до України засоби для очищення, текстиль, електричне устаткування, пластмаси, автомобілі, продукцію автоматичної індустрії та взуття. Вищезазначені товари виробляються за рахунок середньо розвинених або низьких технологій. Так, можна зробити висновок, що вищезгадані товари не зможуть конкурувати тривалий час з товарами, які можуть вироблятися українськими виробниками всередині країни, а також з товарами, що

ДИНАМІКА ТУРЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

виробляються іншими країнами за допомогою високих технологій. Істотно також і те, що попит на українські товари в Туреччині стабільний, тоді як попит на турецькі товари в Україні зазнає істотних коливань у залежності від кон'юнктури ринку.

Таблиця 1
Торгівля між Туреччиною і Україною 1998-2005 рр. (млн. дол. США)

Рік	Експорт	Експорт Туреччини в Україну від загального обсягу експорту Туреччини (%)	Імпорт турецьких товарів від загального обсягу імпорту України (%)	Імпорт	Імпорт Туреччини з України від загального обсягу імпорту Туреччини (%)	Експорт українських товарів у Туреччину від загального обсягу експорту України (%)	Сальдо торговельного обігу між Туреччиною і Україною	Обсяг торговельного обігу між країнами
1998	274,3	1,02	1,68	988,8	2,77	7,22	-714,5	1,263
1999	225,8	0,85	1,91	744,5	1,90	6,67	-547,9	999
2000	258,1	0,89	1,73	981,6	1,82	6,72	-723,5	1,239
2001	287,7	0,92	1,82	757,6	1,87	4,64	-469,8	1,045
2002	313	0,88	1,83	991	1,91	5,35	-667,7	1,288
2003	444,9	0,90	2,21	1.156	1,90	5,79	-867	1,741
2004	572	0,91		2.446	2,55		-1,908	3,052
2005	801	1,1		2,618	2,31		-1,817	3,419

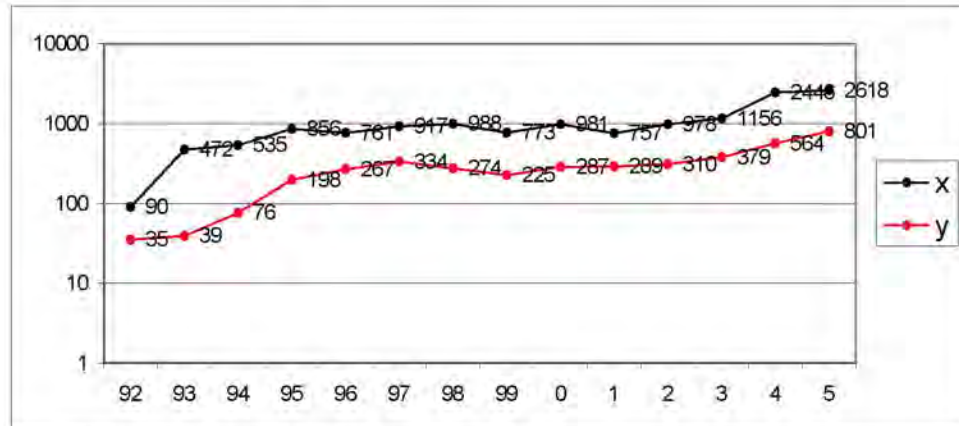
Складено автором за матеріалами [7].

З іншого боку, конкурентна перевага Туреччини полягала у вигідній ціновій політиці, але тепер цей чинник не настільки впливовий у зв'язку із зростанням вартості виробництва на внутрішньому ринку Туреччини і поточними котируваннями турецької ліри до долара. Ще однією проблемою Туреччини на ринку України є конкурування турецьких товарів з товарами, що постачаються третіми країнами, перш за все китайськими, які можуть бути не менш якісними, вигравучи при цьому цінову конкурентну боротьбу.

За даними Інституту статистики Турецької Республіки за 2004 р. Туреччина займає 5 місце (7,5%) в експорті, 20 місце (1,1%) в імпорті, а також 4 місце в загальному обсязі зовнішньої торгівлі України після Росії, Германії, Туркменістану. За 2005 рік за даними Інституту статистики Турецької Республіки Україна займає 13 місце в списку держав, до яких Туреччина імпортує, а в списку держав, до яких Туреччина експортує — 20 місце [7].

Частка Туреччини в загальному обсязі імпорту України в 1992-2005 рр. залишилася практично на одному рівні, незначно коливаючись у межах 1-2%. При

цьому максимум цього показника було досягнуто в 2003 р. (2,21%), а мінімальне значення було в 2004 р. (1,1%). Причиною такого зниження, очевидно, слід вважати політичні події та підготовку до виборів в Україні, у зв'язку з чим значні фінансові ресурси були вилучені з торговельного обігу.

Складено автором за матеріалами [7].

Рис. 2. Імпорт і експорт між Туреччиною і Україною 1992-2005 рр.,
(млн. дол. США):

x – Імпорт Туреччини з України;
y – Експорт Туреччини до України.

У структурі країн-імпортерів українських товарів Туреччина представлена істотноше. На неї припадає до 7,5% (2004 р.) від сумарного експорту українських товарів. Період спаду обсягів експорту до Туреччини спостерігався лише в 2001 р. (4,64%) і був спричинений нестабільністю турецької економіки.

Значення України для зовнішньої торгівлі Туреччини не таке велике. В експорті Туреччини на Україну припадає близько 1% (максимальне значення досягнуто в 1998 р. – 1,2%). В імпорті Туреччини на українські товари припадає 2-3% [3].

Основні висновки

Спираючись на показники динаміки та структури торговельного обігу двох країн за 1992-2005 рр., можна зробити такі висновки:

1. В основному Туреччина до України експортує готові вироби і напівфабрикати, тоді як Україна вивозить переважно напівфабрикати і сировину;
2. Основними видами товарів, що експортуються з Туреччини до України є: мило, активні органічні речовини, речовини для очищення; пластмаси й вироби з пластмас; фрукти, цитрусові й шкірка дині; ядерні реактори, машини, пристрої, прилади й комплектуючі вироби; електричні прилади та пристрої, запчастини;

3. Показники експорту Туреччини до України за період з 1992 р. до 1998 р. нижчі реалізованих через те, що показники «човникового» бізнесу не включено до офіційних даних;

4. Показники експорту Туреччини до України завжди були низькими порівняно з показниками імпорту з України, що сприяло утворенню пасивного сальдо Туреччини;

5. Показники торговельного обігу між країнами, незважаючи на нестабільність, істотно збільшилися за основними групами товарів;

6. Протягом усього періоду торговельних відносин товарообіг характеризується обмеженою товарною номенклатурою і незначною диверсифікацією виробничих товарів.

Основними чинниками, що вплинули на турецько-українські торговельні відносини є такі: зниження і зростання курсу турецької ліри і гривні у співвідношенні до долара; податки, що стягуються на експорт з боку уряду України; стан «човникового» бізнесу; глобальні і внутрішні кризи; періодичне зменшення і підвищення попиту в Україні на турецький експорт; прямий і непрямий вплив зростання глобальних цін на групи товарів; вживані стимулюючі санкції і двосторонні угоди в імпорті та експорті двох країн.

Список літератури

1. Black Sea Economic Cooperation coordination centre for the exchange of statistical data and economic information. Social and economic indicators of the black sea economic cooperation countries. – Ankara. – 1996-2003.

2. Black Sea Economic Cooperation coordination centre for the exchange of statistical data and economic information. Turkey's foreign trade with the black sea economic cooperation countries. - Ankara. - 1996-2003.

3. Karluk R. Turkiye Ekonomisi. - Istanbul: Gunes Yayinlari. – 2005.

4. Karluk R. Uluslararası Ekonomi. Istanbul: Gunes Yayinlari. – 2004.

5. Oguз B. Bolgesel Ekonomik buyume ortakligi ve isbirligine bir ornek: Turkiye, Rusya, Ukrayna. - Istanbul: Tamtim Yayinlari. – 2003.

6. Seymen D.A. Dis Ticarete Yeni Korumacilik Egilimleri ve Turk Dis Ticareti Acisindan Degerlendirilmesi. - Doktora Tezi. - Izmir. – 2000.

7. Turkiye Cumhuriyeti Devlet Istatistik Enstitusu. 1992-2005 yılları arasında Turkiye-Ukrayna Dis Ticaret verileri-Ankara. - 2005.

Поступила в редакцію 29.05.2007 г.

Bag F.S. Динаміка турецько-українських торговельних відносин // Вчені записки ТНУ. Серія: Економіка, 2007. – Т. 20 (59). – № 1. – С. 12-17.

У статті розглянуто українсько-турецькі зовні торгові відносини з 1992 по 2005 рік і проведена оцінка об'ємів торгового звернення між двома країнами.

Ключові слова: зовнішня торгівля, українсько-турецькі зовнішньоторговельні відносини.

Bag F.S. Dynamics of the Turkish-Ukrainian trade attitudes // Uchenye zapiski TNU. Series: Economy, 2007. – Vol. 20 (59). # 1. – P. 12-17.

In clause are considered Ukrainian - Turkish externally trade relations with 1992 for 2005 and the estimation of volumes of the trading reference between two countries is lead.

Key words: Foreign trade, Ukrainian-Turkish foreign trade attitudes.